

Sygn. akt III AUa 1379/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 kwietnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Krystian Serzysko (spr.)
Sędziowie:	SSA Ewa Drzymała SSA Monika Kowalska
Protokolant:	sekr. sądowy Barbara Dudzik

po rozpoznaniu w dniu 10 kwietnia 2013 r. w Krakowie

sprawy z wniosku **E. K.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K.**

o emeryturę

na skutek apelacji wnioskodawcy E. K.

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie Wydziału VII Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 30 lipca 2012 r. sygn. akt VII U 566/12

o d d a l a apelację.

Sygn. akt III AUa 1379/12

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 10 kwietnia 2013 r.

Wyrokiem z dnia 30 lipca 2012 r. Sąd Okręgowy w Krakowie oddalił odwołanie E.k.od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział

w K. z dnia 29 lutego 2012 r. odmawiającej przyznania emerytury.

Sąd Okręgowy ustalił, że E. K. urodził się w dniu(...). Organ rentowy uznał za udowodniony jego staż pracy w warunkach szczególnych

w wymiarze 7 lat, 5 miesięcy i 5 dni. Nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego, zaś na dzień 1 stycznia 1999 r. udowodnił wymagany okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 25 lat. Do daty ogłoszenia wyroku nie rozwiązał stosunku pracy i jest zatrudniony na podstawie umowy o pracę nieprzerwanie od sześciu lat w Wyższej Szkole (...)w K.. W oświadczeniu z dnia 30 grudnia 2011 złożonym wraz z wnioskiem o przyznanie

emerytury podał, iż rozwiązanie umowy o pracę nastąpi po otrzymaniu decyzji ZUS w tej sprawie. Sąd zważył, że odwołanie nie zasługuje na uwzględnienie. W myśl art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t. jedn. Dz.U. z 2009 r., nr 153, poz. 1227 z późn. zm.) ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r., będącym pracownikami, o których mowa w ust. 2-3, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż wiek 65 lat określony w art. 27 pkt 1, tj. w przypadku mężczyzn ukończone 60 lat. Nadto do przyznania takiej emerytury niezbędne jest wykazanie co najmniej 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych, w tym 15 lat w warunkach szczególnych. W myśl art. 32 ust 2 powyższej ustawy dla celów ustalenia uprawnień, o których mowa w ust. 1, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych. Na mocy zawartego w art. 32 ust. 4 ustawy odesłania do "przepisów dotychczasowych" wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się w oparciu o wydane na podstawie wcześniej obowiązującej ustawy emerytalnej Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. nr 8, poz. 43). Znajduje ono zastosowanie do pracowników wymienionych w § 4 - 15 niniejszego rozporządzenia oraz zatrudnionych na stanowiskach, określonych w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia. Zgodnie z treścią art. 184 ust. 1 wskazanej wyżej ustawy emerytalnej ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego m.in. w art. 32, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy (tj. w dniu 1 stycznia 1999 r.) osiągnęli:

- 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz
- 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27.

W myśl zaś ust. 2 emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa oraz rozwiązania stosunku pracy - w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem. Z powołanego wyżej przepisu art. 184 wynika, że mężczyzna, który spełnił warunek stażu emerytalnego na dzień 1 stycznia 1999 r. (co najmniej 25 - letni okres składkowy i nieskładkowy), w tym warunek posiadania okresu pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze (co najmniej 15 lat), uprawniający go do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym (60 lat) i który wiek ten osiągnie po dniu 31 grudnia 2008 r., ma możliwość nabycia uprawnień do emerytury na jego podstawie (por. wyrok SN z dnia 8 lipca 2008 r., I PK 309/07, LEX nr 497692). W uzasadnieniu wskazanego orzeczenia Sąd Najwyższy podkreślił, iż warunek rozwiązania stosunku pracy nie został ograniczony czasowo i ma on charakter "zawieszający" powstanie prawa do emerytury, tzn. uzależniony jest wyłącznie od woli pracownika (ubezpieczonego). Stąd osiągnięcie wieku emerytalnego - po spełnieniu pozostałych przesłanek - umożliwi ubezpieczonemu uzyskanie prawa do emerytury z tą datą, jeżeli jednocześnie do tej daty rozwiąże stosunek pracy. Z ustaleń poczynionych w niniejszej sprawie wynika, że wnioskodawca, urodzony (...), a więc po dniu 31 grudnia 1948 r., nadal pozostaje w zatrudnieniu. Na rozprawie w dniu 30 lipca 2012 r. oświadczył on bowiem, iż do chwili obecnej nie rozwiązał stosunku pracy i pracuje w tym samym zakładzie pracy - Wyższej Szkole (...) w K., nieprzerwanie od sześciu lat. Podobnie podał on we wniosku o emeryturę złożonym do ZUS w dniu 30 grudnia 2011 r. i w dołączonym opisanym wyżej oświadczeniu z tej daty. Skoro zatem wnioskodawca nie spełnił warunku przewidzianego w art. 184 ust. 2 ustawy emerytalnej, tj. nie rozwiązał stosunku pracy, który to warunek jest jednym z niezbędnych warunków do przyznania emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach, to Sąd, zgodnie z ustalonym w tym względzie orzecznictwem, nie badał innych przesłanek koniecznych do przyznania prawa do tego świadczenia, a więc w tym przypadku posiadania dalszych okresów pracy w warunkach szczególnych. Sama bowiem okoliczność nie rozwiązania stosunku pracy (w przypadku wnioskodawcy zarówno w dacie wydania decyzji jak i w dacie wyroku sądu) stanowi podstawę do nieuwzględnienia jego żądania,

nawet w sytuacji, gdyby spełnił on pozostałe niezbędne warunki. Z tych wszystkich względów Sąd na mocy powołanych przepisów oraz art. 477⁽⁽¹⁴⁾⁾ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie, nie znajdując w chwili obecnej podstaw do jego uwzględnienia.

Apelację od wyroku złożył E. K. zaskarżając wyrok w całości. Wyrokowi zarzucił naruszenie przepisów postępowania, a to art. 233 kpc w zw. z art. 328 § 2 kpc przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów i sprzeczność ustaleń z materiałem dowodowym w zakresie charakteru pracy w Instytucie (...), naruszenie prawa materialnego, a to art. 184 w zw. z art. 32 ust. 4 ustawy emerytalno-rentowej w zw. z § 1-4 rozporządzenia Rady Ministrów z 7.02.1983 r. poprzez niezbadanie wszystkich przesłanek warunkujących przyznanie emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach polegające na błędnym przyjęciu, że prawo do wcześniejszej emerytury nie przysługuje ze względu na nie rozwiązanie stosunku pracy w dniu złożenia wniosku o emeryturę. Wniósł o zmianę wyroku przez uwzględnienie odwołania i zasądzenie kosztów postępowania, względnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu lub bezpośrednio organowi rentowemu. W obszernym uzasadnieniu wnioskodawca uzasadnił przedstawione zarzuty.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela rozważania sądu pierwszej instancji i powołane podstawy prawne rozstrzygnięcia. Słusznie sąd zważył, że warunki nabycia prawa do emerytury muszą być spełnione w chwili wydania decyzji przez organ rentowy. W postępowaniu odwoławczym od decyzji organu rentowego sąd ubezpieczeń społecznych ocenia legalność i prawidłowość decyzji według stanu rzeczy istniejącego w chwili jej wydania. Od tej zasady przyjmuje się w orzecznictwie sądowym, w tym w orzecznictwie Sądu Najwyższego, możliwość wyjątku i bezpośredniego zastosowanie art. 316 § 1 kpc poprzez wydanie wyroku, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy. W szczególności dotyczy to sytuacji, kiedy nastąpi spełnienie jednej z przesłanek przysługiwania prawa do świadczenia już po wydaniu zaskarżonej decyzji, a spełnienie tej przesłanki ma charakter oczywisty, nieulegający wątpliwości, a zatem niewymagający badania i oceny najpierw przed organem rentowym, oraz przy spełnianiu wszystkich pozostałych warunków przysługiwania prawa do świadczenia (patrz np.: postanowienie Sądu Najwyższego z 16 stycznia 2009 r. I UK 292/08 – LEX nr 736716, wyrok SN z 2 sierpnia 2007 r. III UK 25/07 – OSNP 2008/19-20/293). W wyroku Sądu Najwyższego z 12 kwietnia 2012 r. II UK 235/11 (LEX nr 1216853) stwierdzono, że odstępstwo od zasady badania legalności decyzji na dzień jej wydania jest szczególnie uzasadnione w przypadku oceny prawa do świadczenia uzależnionego między innymi od warunku rozwiązania stosunku pracy, np. na podstawie art. 88 ust. 1 ustawy z 1982 r. - Karta Nauczyciela czy art. 184 u.e.r.f.u.s. Jeśli powyższe wymaganie zostanie spełnione po wydaniu decyzji - w trakcie postępowania odwoławczego przed sądem - nie ma przeszkód, aby sąd, stwierdziwszy spełnienie pozostałych przesłanek tego prawa, przyznał świadczenie. Jednak w niniejszym postępowaniu do rozwiązania stosunku pracy nie doszło nawet do dnia wyrokowania przez Sąd Okręgowy, zatem prawidłowo sąd pierwszej instancji nie znalazł podstaw do prowadzenia postępowania dowodowego na okoliczność spełniania przesłanki 15 letniego okresu pracy w szczególnych warunkach, skoro brak rozwiązania stosunku pracy i tak nie pozwalał na przyznanie emerytury. Tym samym brak podstaw do zastosowania wyjątku, który wyżej opisano. Wobec niespełnienia przesłanki przysługiwania prawa do emerytury wynikającej z art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2009 r. Nr 153 poz. 1227 ze zm.) w postaci nie rozwiązania stosunku pracy zarówno na datę decyzji organu rentowego jak i wyroku sądu pierwszej instancji, a także wobec nie prowadzenia z tego powodu postępowania dowodowego odnoszącego się do pracy w szczególnych warunkach, Sąd Okręgowy prawidłowo oddalił odwołanie.

W niniejszej sprawie ani Sąd Okręgowy ani Apelacyjny nie zajęły się kwestią spełniania przez skarżącego jednego z warunków przysługiwania prawa do emerytury w postaci wymaganego okresu pracy w szczególnych warunkach, ponieważ nie miał on wpływu na rozstrzygnięcie. Sąd nie mógł też orzec jedynie o spełnieniu przez ubezpieczonego przedmiotowego warunku. Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest organem właściwym do wydawania decyzji ustalającej nabycie przez ubezpieczonego prawa do konkretnego świadczenia z ubezpieczeń społecznych (np. emerytury), a nierozstrzygującej o spełnieniu poszczególnych warunków do tego świadczenia przez ubezpieczonego.

Ustalenie przez organ rentowy uprawnienia do świadczenia z ubezpieczeń społecznych następuje na podstawie decyzji wydawanej w oparciu o art. 83 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i jest możliwe wówczas, gdy ubezpieczony spełni wszystkie warunki wymagane do nabycia prawa. Jeśli ubezpieczony nie spełni któregokolwiek z tych warunków, to wydanie takiej decyzji nie jest możliwe. Wówczas organ rentowy wydaje decyzję odmawiającą ustalenia prawa do świadczenia ubezpieczeniowego (emerytury), z powołaniem się na to, że ubezpieczony nie spełnił wszystkich warunków koniecznych do nabycia prawa. Bezsprzeczne jest, że skarżący na datę wydania decyzji i datę ogłoszenia wyroku sądu pierwszej instancji nie rozwiązał stosunku pracy. Wobec tego nie ulega wątpliwości, że nie spełnił on jednego z warunków ustalenia (nabycia) prawa do emerytury, wymaganego przez art. 184. W tym stanie rzeczy prawo odwołującego się do emerytury nie powstało (art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach) i organ rentowy miał podstawy faktyczne i prawne do wydania decyzji odmownej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2000 r., II UKN 147/00, OSNAPiUS 2002 nr 16, poz. 389). Postępowanie w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych toczące się przed sądem ma na celu przeprowadzenie pełnej, merytorycznej kontroli decyzji wydanej przez organ rentowy w przedmiocie ustalenia prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Z tej przyczyny zasadniczo wyłączone jest stosowanie w takiej sprawie art. 189 k.p.c. (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 1987 r., OSNCP 1988, nr 10, poz. 132 i z dnia 5 lipca 1995 r., OSNCP 1995, nr 24, poz. 299 oraz wyroki z dnia 4 listopada 1971 r., I PR 344/71, OSNCP 1972, nr 5, poz. 89; z dnia 9 stycznia 1986 r. I PRN 107/85, LEX nr 14639; z dnia 23 lutego 1999 r. I PKN 597/98, OSNCP 2000, nr 8, poz. 301). Wyrok ustalający istnienie lub nieistnienie stosunku prawnego lub prawa jest dopuszczalny w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wyjątkowo i tylko wówczas, gdy przepis tak stanowi, np. w sprawach o ustalenie istnienia lub nieistnienia obowiązku ubezpieczenia, obowiązku opłacania składek, zwrotu nienależnego świadczenia. Natomiast regułą jest, że sąd ubezpieczeń społecznych w trybie rozpoznania odwołania od decyzji organu rentowego przyznaje konkretne świadczenie lub określa jego wysokość (por. wyrok Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2008 r., I UK 267/07, LEX nr 607443). Nie jest zatem dopuszczalne w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych wydanie wyroku ustalającego spełnienie przez ubezpieczonego niektórych warunków wymaganych do nabycia prawa do świadczenia lub wyroku warunkowego, przyznającego to świadczenie na przyszłość z chwilą rozwiązania stosunku pracy.

Niezrozumiały i nieadekwatny do uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji jest zarzut naruszenie przepisów postępowania, a to art. 233 kpc w zw. z art. 328 § 2 kpc przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów i sprzeczność ustaleń z materiałem dowodowym w zakresie charakteru pracy w Instytucie (...). Jak już wyżej wskazano sąd nie zajmował się kwestią ustalania okresu pracy w szczególnych warunkach, nie prowadził postępowania dowodowego w tym zakresie i nie dokonał żadnych ustaleń odnoszących się do tej kwestii. Zatem nie mógł naruszyć w tym zakresie granic swobodnej oceny dowodów.

Jeśli chodzi o charakter warunku przysługiwania prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy emerytalno-rentowej, to nie ma racji skarżący podnosząc, że nierozwiązanie stosunku pracy ma tylko charakter zawieszający prawo do świadczenia. Taki charakter ma brak rozwiązania stosunku pracy przewidziany w art. 103a ustawy emerytalno-rentowej, regulowany w rozdziale odnoszącym się do zawieszania lub zmniejszania świadczeń. Natomiast w przypadku prawa do emerytury na podstawie art. 184 powstanie prawa do tego świadczenia uzależnione jest od rozwiązania stosunku pracy (porównaj postanowienie Sądu Najwyższego z 22 lutego 2012 r. II UK 274/11, LEX nr 1215285, zgodnie z którym pozostawanie w zatrudnieniu u dotychczasowego pracodawcy wyklucza nabycie prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy, lub postanowienie z 19 stycznia 2012 r. I UK 325/11 LEX nr 325/11, w którym wskazano, że w przypadku pozostawania w stosunku pracy emerytura na podstawie art. 184 uzależniona jest od jego rozwiązania)

Wobec powyższego na podstawie art. 385 kpc orzeczono jak w sentencji wyroku.